

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ХАНЬ ЛЕ

УДК 378.091.3:[373.011.3-051:78](043.3)

**ФОРМУВАННЯ ПОЛІФОНІЧНО-ВИКОНАВСЬКИХ УМІНЬ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
ЗА СТИЛЬОВИМ ПІДХОДОМ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Реброва Олена Євгеніївна,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», завідувач кафедри музичного мистецтва і хореографії.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Гуральник Наталія Павлівна,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, професор кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства;

кандидат педагогічних наук, доцент
Щербініна Ольга Миколаївна,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, доцент кафедри інструментально-виконавської підготовки.

Захист відбудеться 16 вересня 2019 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 15 серпня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Відкритість сучасного глобалізаційного простору активізувало та актуалізувало комунікативну парадигму підготовки майбутніх фахівців, зокрема освітньої галузі. Її домінування підтверджується нормативними документами, що висвітлюють комунікативну компетентність як одну з провідних характеристик сучасного вчителя. Про це переконливо вказано в нормативних документах: законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013). Концепція «Нова українська школа» (2016) також орієнтована на створення діалогічного освітнього середовища. Зазначене актуалізує увагу до концепції «діалогу культур», парадигми полікультури, діалогу свідомостей (М. Бахтін, В. Біблер, М. Бубер, Е. Левінас, З. Лісса, О. Кривцун та ін.), транскультури та міждисциплінарності (М. Епштейн, М. Мамардашвілі та ін.), що в освітньому процесі має стратегічний вектор на залучення до діалогу/полілогу кожної особистості, що є носієм певної культури.

Зазначені аспекти активізують роль художньо-комунікативної сфери соціокультурного простору. Чільне місце в ньому посідає педагогіка мистецтва, серед завдань якої виокремлюється підготовка фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва. Завдяки специфіці фахової діяльності, в основу якої покладено художньо-комунікативний потенціал мистецтва та технології його застосування в освітньому процесі, діалог культур стає реальною умовою залучення школярів до полікультурних, поліфонічних явищ художньої творчості, що уможлиблює їх залучення до цінностей своєї культури, розуміння інокультури та усвідомлення власного духовного світу як їх відображення.

У фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва найвідповіднішим до зазначених аспектів є феномен поліфонії, який домінує переважно в музичному мистецтві як художній метод та атрибут художнього діалогу (М. Ройтерштейн, К. Розеншильд, О. Самойленко, С. Скребков, О. Соколов, А. Сохор, Г. Щербакова та ін.). Означений феномен представлено також і в літературі, поезії та інших видах мистецтва (Б. Балаж, Ф. Достоєвський, С. Ейзенштейн, І. Іоффе, Ф. Купка, В. Мейєрхольд, В. Набокова, П. Тичина, Л. Українка, Р. Фальк, В. Хлебніков, М. Цветаєва, М. Чюрльоніс та ін.). Безперечним є те, що мистецька педагогіка послуговується феноменом поліфонії як у виборі стратегії художньої освіти (М. Корешкова, Б. Юсов), так і в аспекті набуття фахового досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема в проекції застосування поліфонії в роботі зі школярами (А. Давідчик, З. Ринкявичус, М. Сибірякова-Хіхловська, Л. Степанова та ін.).

Одним із найскладніших аспектів підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є виконання поліфонічних творів. Учені вказують на важливість формування поліфонічного мислення (В. Брейнін (V. Brainin), Ю. Бордман (E. Boardman), А. Дмитрієв, Т. Кравцов, Дж. Левінсон (Dz. Levinson), С. Рогова, Т. Франтова, І. Цурканенко, К. Южак та ін.); поліфонічного слуху (А. Каузова, Т. Курасова, М. Старчеус, З. Рінкявичус, В. Спиридонова, Дж. Хоффман (J. Hoffman) та ін.); досвіду сприйняття поліфонії

(М. Сибірякова-Хіхловська). Проблеми інтерпретації поліфонічної музики висвітлено в доробках Б. Ауєрбаха (B. Auerbach), Е. Райта (A. Wright), М. Спансвік (M. Spanswick), В. Холоденка, Л. Циганюк та ін. Науковці вказують на особливості стильового та фактурного аспектів щодо виконання поліфонії (А. Галигіна, О. Георгієвська, О. Реброва, Л. Циганюк, М. Черна та ін.).

Володіння поліфонічними творами на рівні виконавського процесу потребує відповідних виконавських умінь, які мають свою унікальність. У фортепіанній педагогіці останнім часом активізуються дослідження щодо розробки методичного забезпечення різноманітних виконавських умінь: художньо-технічних (Ван Бін), уміння застосовувати художню компетентність в процесі обґрунтування фортепіанної підготовки (Лю Цяньцян), уміння педалізації та тембрального забарвлення (Бай Бінь), музично-виконавської артикуляції (Лу Чен), естетизації виконавського процесу (Цзяо Їн), імпровізаційні вміння (Мен Мен), темпо-ритмічні вміння (Вей Сімін). Разом із тим, питання сутності, структури та методичного забезпечення формування поліфонічно-виконавських умінь залишилося поза увагою вчених, що викликає низку *суперечностей*, а саме, між:

- актуальністю вивчення, виконання поліфонічних творів, їх застосування в музично-освітньому процесі та недостатністю наукової рефлексії щодо педагогічного потенціалу поліфонії в художньо-полілогічній проекції;

- нагальною потребою в підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва, здатних до виконання поліфонічної музики, та відсутністю обґрунтованої методики формування поліфонічно-виконавських умінь у процесі фахової підготовки;

- необхідністю формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом та відсутністю визначених критеріїв їх оцінювання.

Актуальність проблеми, її недостатня розробленість, наявність визначених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та становить частину наукової теми «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 12 від 25.05.2017 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичній розробці й експериментальній перевірці методики формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

1. Розглянути педагогічний потенціал феномену поліфонії в аспекті міждисциплінарності та в проекції на фахову підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва.

2. Розкрити сутність та структуру поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва.

3. Обґрунтувати методологію стильового підходу та розробити методику формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за його застосуванням.

4. Визначити критерії та показники оцінювання поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанного виконавства.

5. Експериментально перевірити ефективність методики формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом у процесі навчання гри на фортепіано.

Об'єкт дослідження – процес формування фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва.

Предмет дослідження – методика формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом у процесі навчання гри на фортепіано.

Методологічну основу дослідження становлять: положення теорії діалогу культур, свідомості, розуміння, художньо-комунікативної парадигми, компетентнісної стратегії фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, що концентруються в процесі їхньої музично-виконавської підготовки, зокрема активізують педагогічний потенціал поліфонічної музики, яка вивчається на засадах стильового підходу в галузі музикознавства й музичного виконавства та підсилюється культурологічним, компетентнісним і герменевтичним науковими підходами в педагогіці мистецтва.

Теоретичну основу дослідження становлять: філософські, культурологічні, мистецтвознавчі концепції теорії діалогу (Л. Абросимова, М. Бахтін, В. Біблер, М. Бубер, М. Каган, О. Кривцун, З. Лісса, Ю. Лотман, О. Самойленко та ін.), комунікації (М. Каган, Е. Левінас (E. Levinas), Н. Луман, Ю. Хабермас (J. Habermas) та ін.); мистецтвознавчі аспекти феномену поліфонії (Ю. Євдокимова, Н. Кашкадамова, Т. Лані, М. Ройтерштейн, К. Розеншильд, С. Скребков, О. Соколов, В. Файнер та ін.), діалогу, діалогічної свідомості та поліфонічного мислення (М. Бонфельд, Ю. Бордман (E. Boardman), В. Брейнін (V. Brainin), А. Давідчик, А. Дмитрієв, Т. Кравцов, Дж. Левінсон (Dz. Levinson), С. Рогова, К. Южак та ін.) як результати його застосування; генеза педагогічної технології діалогу культур у мистецькій освіті (Ван Яцзюнь, М. Корешкова, С. Крамська-Берестовська, М. Сибірякова-Хіхловська, Б. Юсов та ін.), праці та концептуальні положення теорії стилю, стильового підходу в мистецтві та педагогіці мистецтва (Б. Асаф'єв, Є. Назайкінський, С. Карась, Х. Лайош, О. Реброва, М. Шинкарьова, О. Щербініна та ін.); проблеми музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, формування

виконавських умінь (Бай Бін, Ван Бін, Вей Сімін, Лу Чен, Н. Мозгальова, М. Шаовой, Х. Яцянь та ін.), зокрема в опануванні поліфонічними творами та їх застосуванням у освітньому процесі (Б. Ауербах (B. Auerbach), Е. Райта (A. Wright), Є. Рожко, М. Спансвік (M. Spanswick), В. Холоденко, Л. Циганюк, М. Черна та ін.); праці з методичної спадщина педагогів-піаністів щодо виконання поліфонічних творів (Е. Бодкі, Ф. Бузоні, В. Гізекінг, Г. Гульд, Я. Зак, Р. Кіркпатрік, Л. Ройзман, С. Фейнберг та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у дослідженні використано комплекс взаємоузгоджених методів, зокрема *теоретичних*: аналіз, історичний аналіз, систематизація, узагальнення, міждисциплінарне синтезування, порівняння – для визначення педагогічного потенціалу феномена поліфонії та виконавсько-поліфонічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва; теоретичного моделювання – для виявлення структури, умов формування та побудови критеріального апарату щодо оцінювання рівня сформованості досліджуваного феномену в майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом; системно-структурний аналіз – для обґрунтування методології та розроблення методики формування виконавсько-поліфонічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом; *емпіричних* – анкетування, опитування, бесіди, оцінка незалежних експертів, педагогічне спостереження, творчі завдання, метод порівняння самооцінки аутентичної інтерпретації барокової поліфонії та оцінки експертів, анкета самооцінювання виконавської інтерпретації поліфонічної музики XVIII–XXI століть, педагогічний експеримент – для визначення рівня сформованості поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано за стильовим підходом; *методів математичної статистики*: емпіричне значення критерію Фішера – для опрацювання результатів педагогічного експерименту та підтвердження ефективності запропонованої методики.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*: розкрито сутність, побудовано структуру та розроблено методику формування поліфонічно-виконавських умінь як цілісного комплексу опрацьованих музично-виконавських дій на ґрунті свідомої інтонаційно-семантичної, артикуляційно-тактильної лінійної диференціації поліфонічної фактури за стильовим підходом до вивчення композиторської мови в контексті музичної епохи, який пов'язаний із цілеспрямованим використанням поліфонії як засобу у формуванні музичної культури школярів і розвитку їх здібностей; складається з інтелектуального (пізнавальні психічні процеси в набутті музично-теоретичної бази з питань поліфонії; поліфонічно-стильова грамотність у процесі опанування поліфонічного твору); перцептивного (розвиненість поліфонічного слуху; сформованість слухової перцепції та самоперцепції); праксеологічного (сформованість тактильно-диференційованих артикуляційних навичок та їх застосування; володіння різними виконавськими засобами відповідно до стильових особливостей інтерпретації поліфонії) та діалогічного (застосування комунікативного потенціалу поліфонічної музики різних стилів у освітньому процесі; цілеспрямоване використання поліфонічного методу в інтерпретації

художнього образу музичного твору) компонентів; обґрунтовано та розроблено поетапне впровадження педагогічних умов формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва: стимулювання осмисленого ставлення до поліфонії як до художнього методу в стильовій проекції (пізнавально-корегувальний етап), активізація стильової диференціації під час сприйняття та виконання поліфонії (рефлексивно-перцептивний етап), цілеспрямоване поєднання поліфонічно-технологічного та художньо-стильового аспектів у роботі над фортепіанними творами різних жанрів і стилів (виконавсько-продуктивний етап), екстраполяція поліфонічно-технологічного конструкту в полілогово-творчий і поліхудожній діалоговий контекст (комунікативно-контекстний етап); розроблено критерії та показники оцінювання поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанного виконавства: когнітивно-мисленнєвий, музично-перцептивний, технічно-виконавський, інтерпретаційно-комунікативний із відповідними до змісту компонентів показниками.

Уточнено педагогічний потенціал поліфонії як художнього явища; стильовий аспект розвитку поліфонії як фактору розширення виконавського репертуару майбутніх учителів музичного мистецтва.

Подальшого розвитку дістала міждисциплінарна концепція підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, компетентнісна парадигма та методичне забезпечення виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що структура поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва може бути застосована відповідно до гри на народних інструментах (баян, акордеон), пропонувані педагогічні принципи, педагогічні умови будуть корисними під час роботи майбутніх учителів музичного мистецтва над хоровими творами. Розроблена й експериментально перевірена методика формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом може бути застосована в процесі освоєння методики фортепіанного виконавства та курсу виконавської майстерності для магістрантів. Окремі методичні ресурси можуть бути впроваджені в розробку спецкурсів із підготовки магістрів спеціальності 025 Музичне мистецтво.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07.10/94 від 28.01.2019 р.), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (№77/24/2 від 14.01.2019 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка №269/1 від 11.01.2019 р.).

Апробація отриманих результатів дослідження. Основні положення та висновки дослідження обговорювались і були оприлюднені на наукових конференціях різних рівнів. Зокрема, міжнародних: «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2017), «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2017, 2018), «Глобальні виклики

педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017), «Мистецький освітній простір у контексті формування сучасної парадигми освіти» (Кропивницький, 2017), «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи» (Умань, 2017), «Мистецтво у нелінійному просторі» (Тернопіль, 2018); всеукраїнській: «Актуальні проблеми мистецької освіти»: «Мистецька освіта України: проблеми теорії і практики» (Ніжин, 2018); на засіданнях кафедри музичного мистецтва і хореографії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (2017 – 2018 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та отримані результати дослідження висвітлено у 10 публікаціях автора, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому зарубіжному виданні, 4 праці апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків та списків використаних джерел до кожного розділу (230 найменувань, з них 21 – іноземними мовами), загальних висновків, додатків. Повний обсяг дисертації – 290 сторінок, основний зміст викладено на 190 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «**Теоретичні основи формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва**» розглянуто сутність поліфонії як міждисциплінарного мистецького феномену, представлено його педагогічний потенціал у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва; розкрито сутність і розроблено структуру поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано за стильовим підходом.

Аналіз наукових джерел із проблеми поліфонії продемонстрував її міждисциплінарну феноменологію в контексті мистецької творчості та художньої культури. Полінауковий інтерес до феномену поліфонії виявляє його складність, різноплановість, багатоаспектність. У різних контекстах термін «поліфонія» активно застосовується у ХХ столітті. Науковці В. Ландсбергіс, З. Лісса, М. Шинкарьова використовують поняття «поліфонія» як метафору, послуговуючись нею під час аналізу творів мистецтва. Особливо актуальним цей термін стає для аналізу літературних творів, що підтверджується працями М. Бахтіна та його послідовників. М. Сибірякова-Хіхловська зазначає, що метафору «поліфонія» застосовують для пояснення процесу й результату діалогічних відносин (за М. Бахтіним) та принципу існування культури (В. Біблер, О. Кривцун, О. Чукуров, Е. Левінас).

Вивчення художніх творів різних видів мистецтва дозволило встановити, що поліфонія має поліхудожній ресурс, оскільки надає можливість осмислити й передати драматизм, конфліктність і суперечливість буття в різних видах мистецтва саме через поліфонічний художній метод. Це підтверджується застосуванням його в живописі (М. Чюрльоніс, Ф. Купка, Р. Фальк та ін.), літературі та поезії (Ф. Достоєвський, В. Набоков, М. Цветаєва, В. Хлебніков, П. Тичина, Л. Українка та ін.). Цікавими є застосування поліфонії як

художнього методу в хореографії та ритміці, що здійснюється саме через демонстрацію розвитку різних ліній у рухах і пластичній інтонації.

З'ясовано, що ідеї інтегрованого навчання мистецтву, які висвітлені в науковій концепції Б. Юсова, сприяли активному застосуванню поліфонії як художнього методу для розвитку діалогічного мислення, свідомості, формування цілісної художньої картини світу та є відображенням співзвучання «голосів багатьох культур». Між тим, узагальнення наукової інформації щодо сутності поліфонії в мистецтві, показало її домінування саме в музиці. Музикознавство має ґрунтовний доробок теоретичного й історичного аналізів щодо поліфонії як жанру та як художнього методу, що має своє відображення в різних стильових проекціях (І. Васирук, А. Гуренко, І. Лисенко, Ю. Ніколаєва, Г. Орлов, О. Соколов, В. Файнер, К. Южак та ін.).

Аргументовано, що основна функціональна роль поліфонії, з точки зору мистецтвознавства, полягає у формуванні діалогічної свідомості, що розвивається на основі поліфонічного мислення. Педагогіка послуговується поняттям «діалогічного мислення», «діалогічної свідомості» (А. Давидчик, М. Корешкова, С. Крамська, В. Панасюк, О. Рожко, О. Рудницька та ін.), натомість поняття «поліфонічне мислення» застосовується лише в мистецтвознавстві, музично-педагогічний науковий тезаурус не включає його до переліку наукових категорій. Між тим, навчання гри на клавішних інструментах (фортепіано, баян, акордеон) обов'язково передбачає опанування поліфонічними творами, поліфонічною фактурою та відповідними жанрово-стильовими конструкціями, до яких віднесено: контрапункт, інвенції, фуґи. Елементи поліфонічної фактури представлені в різних стилях і жанрах: класичних сонатах, романтичних творах, хоровах творах, обробках народних пісень тощо.

Визначено, що найскладнішим аспектом освітнього процесу з виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є опанування саме поліфонічними творами в класі основного музичного інструменту, оскільки воно вимагає наявності специфічного типу музичної свідомості – поліфонічної. Вона розвивається впродовж тривалого набуття досвіду сприйняття (М. Сибірякова-Хіхловська) та виконання поліфонічної музики, усвідомлення її константних: жанр, форма, фактура (В. Бобровський, О. Соколов, К. Южак) та змінних: історичний, індивідуальний стиль (Є. Назайкінський, В. Холопова) особливостей. Поняття поліфонії зазвичай асоціюється з багатоголоссям у музиці. Саме в такому контексті воно застосовується й у музичній освіті: як музичний жанр, засіб музичної виразності, різновид музичного мислення тощо (Г. Гарбар, А. Дубініна, Л. Шаймухаметова).

Узагальнення та систематизація наукових джерел дає підстави констатувати про недостатній доробок науковців, у роботах яких було б висвітлено потенціал феномену поліфонії у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Учені акцентують увагу лише на окремих аспектах зазначеної проблеми, як-от: сучасний зміст дисципліни «Поліфонія» у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва (М. Сибірякова-Хіхловська), розуміння поліфонії як суто музичного й широкого гуманітарного

явища (Г. Щербакова), поліхудожній та культурологічний контексти музично-історичної освіти (К. Васильковська, В. Смікал), голографічне розуміння стильової еволюції власне поліфонічного мислення композиторів (І. Васирук, С. Карась, І. Лисенко, Ю. Ніколаєва, М. Сибірякова-Хіхловська, В. Файнер), діалогічне мислення як метакатегорія сучасного наукового дискурсу (О. Самойленко), діалогова стратегія педагогічної діяльності (М. Сибірякова-Хіхловська), природа та специфіка поліфонічного мислення (Г. Давидчик, О. Рожко, К. Южак), формування музично-стильових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки (О. Щербініна), розвиток пізнавальної самостійності студентів у процесі засвоєння курсу «Поліфонія» (Г. Гарбар), категорії та терміни композиторського й виконавського поліфонічного мислення тощо. Зазначені аспекти є дотичними до змістового та функціонального рівнів досліджуваного феномену, проте вони не спрямовані на осмислення педагогічного потенціалу поліфонії в художньо-полілогічній проекції, а також не конкретизують фахову (фортепіанну) галузь і не висвітлюють специфіки змісту та структури поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виявлено, що традиційно в підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва поліфонія застосовується, передусім, у музикознавчому контексті. Між тим, культурологічне осмислення мистецтва, представлене сьогодні в предметах «Музичне мистецтво», Інтегрований курс «Мистецтво» у ЗВО, актуалізує застосування поліфонії як поняття, що позначає різноманітні лінії розкриття художньої ідеї, діалогічність смислу та образу в різних видах мистецтва, діалогічність (полілогічність) світогляду та світосприймання, отже, вимагає художньо-комунікативної парадигми фахової підготовки майбутніх учителів, діалогового освітнього середовища.

Зазначено, що виконавська підготовка студентів до засвоєння поліфонічної музики, зазвичай, обмежується вивченням творів високого барокового стилю. Рідше викладачі звертаються до поліфонічних творів Д. Шостаковича, Р. Щедрина, П. Хіндеміта, М. Скорика та ін. сучасних композиторів. Значущість поліфонічної спадщини Й. С. Баха в інструктивному аспекті, важко переоцінити. Однак феномен поліфонії приваблює і стильовим аспектом розвитку, на який не так ретельно звертається увага в освітньому процесі, що вимагає подальшої наукової розробки. Отже, стильовий аспект вивчення поліфонії, як індивідуально-цілісний феномен художньої свідомості, може бути здійснений більш ефективно саме на основі усвідомлення історико-культурного, діалогового (полілогічного) смислу поняття «поліфонія» та перенесення його на процес навчання гри на фортепіано.

Констатовано, що педагогічний потенціал феномену поліфонії у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва інтерпретується в дослідженні як художньо-дидактичний ресурс для навчання майбутніх учителів музичного мистецтва в класі фортепіано, спрямований на стимулювання поліфонічності (діалогічності, полілогічності) усвідомлення, сприйняття та відтворення художньої культури світу. Він уможлиблює формування уявлень

щодо діалогу культур (полікультурний аспект поліфонії), діалогу смислів (герменевтичний аспект поліфонії), розуміння полілогічного контексту поліфонічних творів (виконавсько-інтерпретаційний аспект), методичних умінь щодо врахування думок і уявлень учнів школи під час обговорення художніх образів творів, що створює своєрідну конструкцію «поліфонії» художнього світосприймання (аспект «діалогової» стратегії педагогічної діяльності).

На основі узагальнення наукових позицій встановлено, що виконання поліфонічних творів потребує якісно розвиненого поліфонічного слуху, сформованої музичної компетентності, заснованої на знаннях теорії та історії музики, особливих технічно-виконавських умінь щодо гри на музичному інструменті, на якому можна відтворити поліфонічну фактуру. Уточнення змісту музично-виконавської компетентності, до якої входять певні кліше виконавських умінь (Бай Бін, Ван Бін, Вей Сімін, А. Грінченко, Лу Чен, Хуань Яцян та ін.), уможливило введення поліфонічно-виконавських умінь. Їх особливість визначається здатністю під час виконання застосовувати все розмаїття музичної фактури в музично-педагогічній і виконавській діяльності з метою вирішення поставлених завдань освітнього процесу. У дослідженні поліфонічно-виконавські вміння визначено як комплекс опрацьованих музично-виконавських дій на ґрунті свідомої інтонаційно-семантичної, артикуляційно-тактильної лінійної диференціації поліфонічної фактури з урахуванням стильових особливостей композиторської мови в контексті музичної епохи, який пов'язаний із цілеспрямованим використанням поліфонії як засобу у формуванні музичної культури школярів та розвитку їх здібностей.

Використання методу теоретичного моделювання дозволило визначити структурні компоненти поліфонічно-виконавських умінь, їх змістову наповненість через системність елементів і конкретних умінь. Так, інтелектуальний компонент складався з таких елементів: пізнавальні психічні процеси в набутті музично-теоретичної бази з питань поліфонії; поліфонічно-стильова грамотність у процесі опанування поліфонічного твору, що передбачали наявність таких умінь: опрацьовувати й застосовувати на практиці літературу з історії розвитку поліфонії, її видів, структурних елементів, різновиду фактури; використовувати знання в процесі вивчення поліфонії. Перцептивний компонент містив такі елементи: розвинений поліфонічний слух; сформованість слухової перцепції та самоперцепції, яким відповідали такі вміння: диференційоване сприйняття музичного звуку як ізольованого, так і в певній звуко-інтонаційній системі; розуміння інформаційної складової звукового потоку на основі сформованих стереотипів-кодів щодо музичної інтонації, ритмо-інтонації; цілісного образно-семантичного узагальнення оцінки музичного образу в контексті його поліфонічного подання в різних стилях (поліфонія бароко, класицизму, романтичної та сучасної музики); керування різними видами музичного слуху (мелодійний, гармонійний, тембральний, ритмічний) у сукупності з поліфонічним. Праксеологічний компонент складався з таких елементів: сформованість тактильно-диференційованих артикуляційних навичок та їх застосування; володіння

різними виконавськими засобами згідно зі стильовими особливостями інтерпретації поліфонії. Відповідно до них визначені такі вміння: диференційоване напруження пальців, що виконують різні за тембрами лінії; одномоментне виконання різної артикуляції в різних голосах; інтонаційна виразність кожного голосу в контексті усвідомлення стильової специфіки його смислового та драматургічного навантаження. Діалогічний компонент містив такі елементи: осягнення комунікативного концепту поліфонічної музики різних стилів як основи драматургії твору; художньо-діалогові інтенції в інтерпретації художніх образів музичного твору (виконавський і викладацький аспекти). Відповідні вміння: виразно проводити партії кожного голосу подібно до вербального діалогу, виокремлювати головні «лінії» звукової маси відповідно до розгортання музичної форми та образу; здійснювати «діалог» із композитором, слухачами, враховуючи культурно-історичні стилі та їх поліфонічний контент.

Таким чином, у розділі представлено феноменологію поліфонії в міждисциплінарному науковому дискурсі та поліхудожній проєкції, що дало можливість визначити педагогічний потенціал поліфонії у виконавській підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом, виокремити в музично-виконавській компетентності поліфонічно-виконавські вміння та розкрити їх сутність і структуру.

У другому розділі **«Методичне забезпечення процесу формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом»** представлено логіку застосування стильового підходу у взаємозв'язку з компетентнісним і герменевтичним; обґрунтовано педагогічні принципи, педагогічні умови та методи, що склали основу методики формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.

З'ясовано, що поширення поліфонії в різних епохах і стилях є фактором, який зумовлює вибір стильового підходу. Художні стилі, що змінювалися протягом еволюції культурного життя людства, є наслідком історичних подій, ідеологічних протистоянь, зміни духовних векторів, ментальних та етно-ментальних факторів. Стиль є ключовою категорією мистецтвознавства (Б. Асаф'єв, Н. Горюхіна, М. Михайлов, Є. Назайкінський, О. Потоцька, С. Скребков, С. Тишко, С. Шип та ін.) та педагогіки мистецтва (О. Полатайко, О. Реброва, О. Щербініна, Чай Пенчен). Для музичної педагогіки слушним є визначення стилю як вищої художньої єдності, художнього відчуття світу (В. Воррингер, Е. Панофські). Системоутворююча генералізована роль стильового підходу визначається через його сполучення із компетентнісним та герменевтичним підходами.

Виявлено, що компетентнісний підхід у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва зумовлює наявність ґрунтовних знань стосовно основних категорій педагогіки мистецтва, до яких безперечно належить категорія стилю. Стилеутворення – процес не лише мистецтвознавський, але й творчий для композиторів, і творчий для виконавців. Головна вимога інтерпретації творів – дотримання стильовідповідності. Це стосується і виконавської компетентності, і

педагогічної, оскільки вчитель має пояснювати сутність образу та смислу твору виходячи зі стильової його відповідності. Герменевтичний підхід є зв'язаним зі стильовим, оскільки відповідно до стилю й обирається кліше смислових контекстів.

Констатовано, що стосовно виконання поліфонії, то стильовий підхід стає актуальним з огляду на відповідність виконання твору стилю епохи та світогляду композитора. Традиційно вважається, що поліфонічний стиль властивий лише музиці бароко. Між тим, музична спадщина, зокрема фортепіанна засвідчує, що поліфонія як метод застосовується в багатьох стилях: у класичних творах у окремих епізодах сонат, варіацій; романтичному, як окремі твори поліфонічного жанру, в музиці ХХ століття, сучасній музиці, як зарубіжній, так і українській. Отже, відповідно до культурологічного підходу, стильовий стає його вагомим напрямом та регулятором реалізації культурологічної парадигми.

На основі опрацьованих наукових підходів (стильовий, компетентнісний, герменевтичний) обрано педагогічні принципи, що виконують роль орієнтації дій на опрацювання поліфонічно-виконавських умінь: поєднання інтелектуального й діяльнісного, технологічного й розумового в їх спрямуванні на виконання поліфонічних творів; цілеспрямоване розширення поліфонічного репертуару в стильовій проекції; врахування культурної належності поліфонічного твору в опрацюванні поліфонічно-виконавських умінь; орієнтація на комунікативно-ментальну функцію поліфонії в процесі осмислення й опанування поліфонічної фактури музичних творів різних стилів; орієнтація на смисловий контекст поліфонії в цілісній драматургії твору; вдосконалення виконавської інтерпретації на основі герменевтичного аналізу.

Основним складником методики представлено педагогічні умови формування поліфонічно-виконавських умінь і відповідні ним методи. До першої умови – стимулювання осмисленого ставлення до поліфонії як до художнього методу в стильовій проекції, було обрано такі методи: пізнавально-пошуковий (шукаємо ланцюг інформації: стиль твору, наявність поліфонічного методу, обґрунтування композиторської ідеї, доцільність застосування поліфонічної фактури), наочно-текстологічний (робота з текстом, встановлення текстологічних зв'язків поліфонічної фактури), аналітично-смисловий (пошук смислової ідеї та аналіз засобів її виконавського втілення). До другої умови – активізація стильової диференціації під час сприйняття та виконання поліфонії, було обрано такі методи: мисленнево-операційні (порівняння та зіставлення образу й засобів відображення поліфонічної музики різних стилів), перцептивно-аналітичні (звукова анкета та її створення, стильове порівняння поліфонічних жанрів, слуховий тренінг), виконавсько-технологічні (тембральні етюди: виконання музичного фрагменту за аналогією звучання різних інструментів, визначення імітаційного та неімітаційного поліфонічного письма аудіо/візуально). До третьої умови – цілеспрямоване поєднання поліфонічно-технологічного та художньо-стильового аспектів у роботі над фортепіанними творами різних жанрів та стилів, було обрано такі методи: метод виконавського ускладнення, поліфонічної компенсаторики; створення поліфонічно-виконавських вправ за стильовою належністю (компаративістський виконавський аналіз). До четвертої умови –

екстраполяція поліфонічно-технологічного конструкту в полілогово-творчий і поліхудожній діалоговий контекст, було застосовано методи: порівняння та зіставлення (на матеріалі поліфонічної фактури китайських фортепіанних творів та української поліфонії); діалогічні етюди (переведення музичного монотексту, або виконання звичайних творів у форматі інтонаційного діалогу); переведення жанру та зміна засобів поліфонічної виразності; метод художньої додатковості в інтерпретації твору для виконання (розширення власних уявлень) та для пояснення школярам; художньо-педагогічний полілог: композитор, інтерпретатор, слухач, студент, учитель, компаративістський виконавський аналіз, персоналізації, художньо-комунікативні вправи та тренінги.

Використання методу теоретичного моделювання дозволило розробити модель методики формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом (рис. 1).

Таким чином, у розділі представлено методичне забезпечення формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, обґрунтовано наукові підходи (стильовий, компетентнісний, герменевтичний), педагогічні принципи та методичні засоби формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва.

У третьому розділі «**Експериментальна перевірка методики формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом**» представлено результати констатувального і формувального експериментів та їх порівняння; визначено критерії, показники та рівні сформованості поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом; наведено статистичні дані щодо підтвердження ефективності запропонованої методики.

Виявлення рівня сформованості поліфонічно-виконавських умінь здійснювалося за допомогою критеріїв і показників, що відповідали розробленим компонентам. Когнітивно-мисленнєвий критерій мав такі показники: міра здатності до самостійного накопичення знань зі стильових особливостей поліфонії; ступінь прояву музично-мисленнєвої стилевідповідної дієвості поліфонічного тезаурусу. Музично-перцептивний критерій містив такі показники: ступінь прояву розвиненості поліфонічно-стильового слуху, перцепції та самоперцепції; міра виявлення здатності до перцептивного цілісного образно-стильового узагальнення-оцінки музичного образу в контексті його поліфонічного розкриття. Технічно-виконавський критерій мав такі показники: міра здатності майстерно оволодіти виконавськими засобами аутентичної інтерпретації добарокової та барокової поліфонії (орнаментика, артикуляція, фразування, темпоритм, динаміка гучності, педалізація); ступінь прояву стилевідповідного виконання поліфонічної музики XVIII–XXI століть. Інтерпретаційно-комунікативний критерій орієнтувався на такі показники: міра вияву у виконавській інтерпретації осмисленості різностильової поліфонічної тканини як комунікативного (діалогічного) процесу; міра здатності до діалогового (полілогового) музично-педагогічного спілкування в школі в процесі створення виконавської інтерпретації поліфонічного твору на основі стильового підходу.

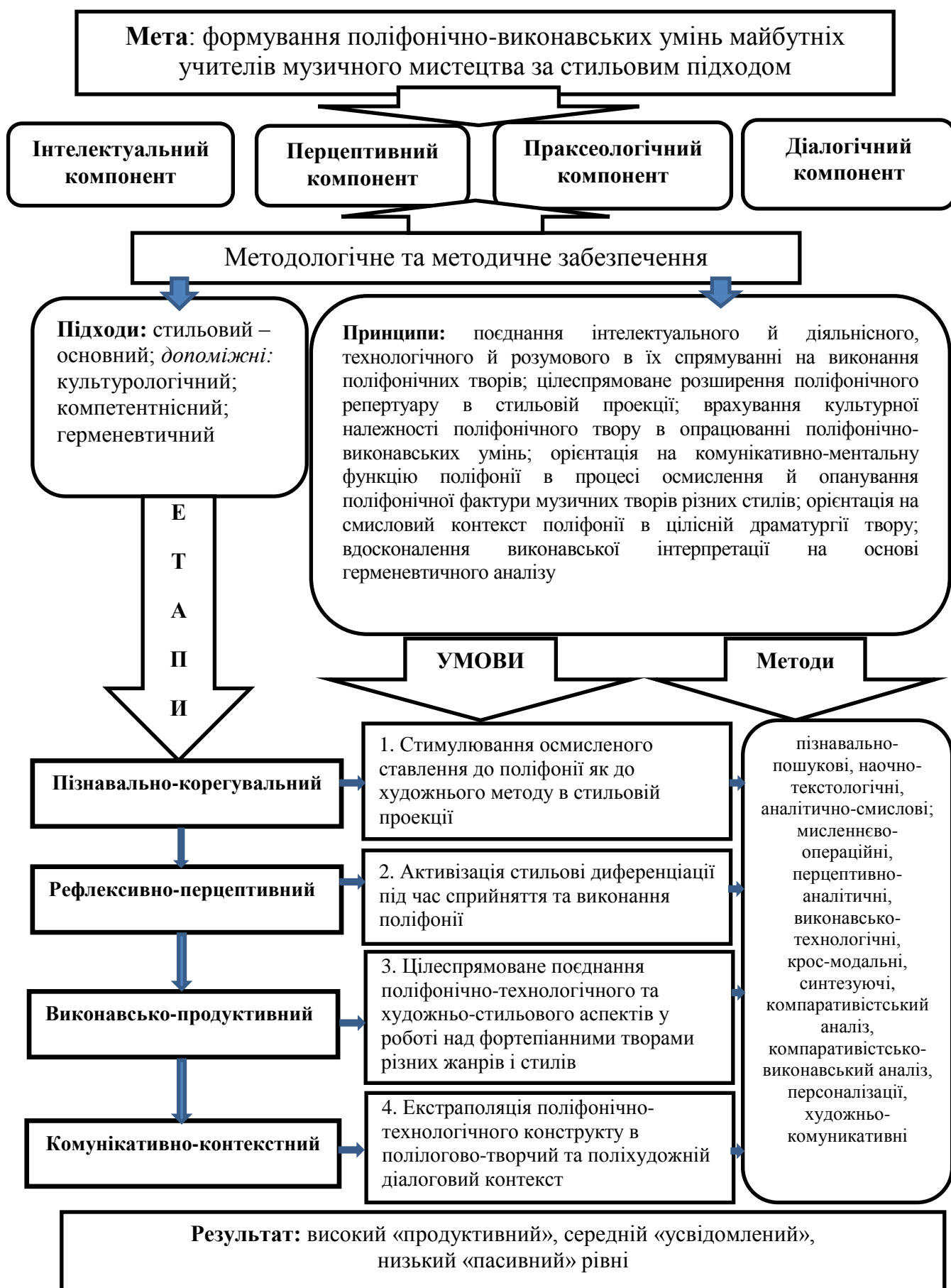

Рис. 1. Методика формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом

Використання емпіричних методів опитування, спостереження, тестування, порівняння результатів самооцінки й оцінки експертів, самооцінювання під час занять у класі фортепіано й концертних виступів, а також модифікованих діагностичних методик Бай Шаожуна, К. Васильковської, Г. Гарбар, І. П'ятницької-Позднякової, М. Сибірякової-Хіхловської, з учасниками референтної групи дозволили уточнити критерії, показники та рівні сформованості поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на основі стильового підходу.

Обрахування результатів експерименту проводилося відповідно до трьох рівнів сформованості поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на основі стильового підходу, а саме: високий – продуктивний (16,8 %), середній – усвідомлений (37,8 %), низький – пасивний (45,4 %).

Під час проведення формувального експерименту перевірено ефективність запропонованих педагогічних умов, методів, що спиралися на розроблені педагогічні принципи та підходи. Запроваджено поетапну реалізацію методики формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом. На першому етапі – пізнавально-коригувальному – визначено вплив педагогічних умов і методів на інтелектуально-мисленнєві процеси. На другому етапі – рефлексивно-перцептивному – перевірено вплив педагогічної умови на перцептивне засвоєння поліфонії як феномену різних історико-стильових епох. На третьому етапі – виконавсько-продуктивному – здійснено виконавське опанування поліфонічної техніки різних історичних та індивідуальних композиторських стилів. На четвертому етапі – комунікативно-контекстуальному – доведено спроможність студентів здійснювати діалоговий (полілоговий) художньо-комунікативний процес. Характерною ознакою методики була її змістова лінія, яка охоплювала поліфонії в різних видах мистецтва та музичну поліфонію в різних стилях і жанрах.

Аналіз отриманих результатів свідчить про те, що кількість досліджуваних високого (продуктивного) рівня в ЕГ зросла з 5,26 % до 21,05 %, середнього (усвідомленого) рівня – з 36,84 % до 71,05 %, натомість кількість досліджуваних низького (пасивного) рівня впала з 57,9 % до 7,9 %. У КГ кількість досліджуваних високого (продуктивного) рівня зросла з 5,26 % до 7,9 %, середнього (усвідомленого) рівня – з 39,47 % до 47,36 %, низького (пасивного) рівня – впала з 55,27 % до 44,74 %. Ефективність отриманих результатів перевірено за критерієм Фішера.

Порівняльні результати представлено в таблиці 1.

Таким чином, проведена дослідно-експериментальна робота з формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом дозволила визначити критерії, показники й рівні сформованості зазначеного утворення та схарактеризувати перебіг його формування в процесі застосування експериментальної методики.

У дисертаційній роботі представлено теоретичне обґрунтування та нове експериментально перевірене вирішення проблеми формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим

підходом. Отримані результати, що підтвердили вирішення всіх завдань і досягнення мети, дали підстави дійти таких **висновків**:

Таблиця 1

Порівняльні результати формульовального експерименту

Рівні	ЕГ				КГ			
	До початку		Наприкінці		До початку		Наприкінці	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
Високий	2	5,26	8	21,05	2	5,26	3	7,9
Середній	14	36,84	27	71,05	15	39,47	18	47,36
Низький	22	57,9	3	7,9	21	55,27	17	44,74

1. Розглянуто педагогічний потенціал феномену поліфонії в аспекті міждисциплінарності та в проєкції на фахову підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва. Теоретично узагальнено, що поліфонія як категорія мистецтвознавства, застосовується переважно для позначення багатозвучання в музиці, багатоплановості, багат шаровості, багатоаспектності, в інших видах мистецтва, для інтерпретації музичного жанру; композиторський художній метод, який застосовується для передачі складних явищ буття, що відображаються в мистецтві та потребують особливого художньо-мовного ресурсу, здатного передати діалог або конфлікт, суперечності або порозуміння у співвідношенні з філософськими аспектами художньої творчості; дисципліна освітнього процесу, яку включено в робочі програми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та є обов'язковою для вивчення серед виконавців на клавішних інструментах (фортепіано, баян, акордеон).

Зазначено, що педагогічний потенціал феномену поліфонії у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва зумовлений її міждисциплінарністю та інтерпретується як художньо-дидактичний ресурс, який спрямовано на стимулювання поліфонійності (діалогічності, полілогічності) усвідомлення, сприйняття та відтворення художньої культури світу; уможливлення формування уявлень щодо діалогу культур (полікультурний аспект поліфонії), діалогу смислів (герменевтичний аспект поліфонії), розуміння полілогічного контексту поліфонічних творів (виконавсько-інтерпретаційний аспект), методичних умінь щодо врахування думок і уявлень учнів школи під час обговорення художніх образів творів, що створює своєрідну конструкцію «поліфонії» художнього світосприймання («діалогова» стратегія педагогічного освітнього процесу).

Обґрунтовано необхідність вивчення поліфонії у процесі підвищення якості фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, інтелекту та обізнаності у сфері історії музичної культури людства, дискурсивного та діалогічного мислення, усвідомлення філософських аспектів мистецтва, голографічного розуміння стильової еволюції, художнього світогляду, що свідчить про актуальність широкого сучасного наукового трактування феномену поліфонії та його потужний педагогічний потенціал.

2. Розкрито сутність і структуру поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, що застосовуються для виконання поліфонічних

творів і потребують якісно розвиненого поліфонічного слуху, сформованої музичної компетентності, заснованої на знаннях теорії та історії музики, особливих технічно-виконавських умінь щодо гри на музичному інструменті, на якому можна відтворити поліфонічну фактуру. Аргументовано, що поліфонічно-виконавські уміння – комплекс опрацьованих музично-виконавських дій на ґрунті свідомої інтонаційно-семантичної, артикуляційно-тактильної лінійної диференціації поліфонічної фактури з урахуванням стильових особливостей композиторської мови в контексті музичної епохи, який пов'язаний з цілеспрямованим використанням поліфонії як засобу у формуванні музичної культури школярів і розвитку їх здібностей. Структура поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва складається з інтелектуального (пізнавальні психічні процеси в набутті музично-теоретичної бази з питань поліфонії; поліфонічно-стильова грамотність у процесі опанування поліфонічного твору), перцептивного (розвинений поліфонічний слух; сформованість слухової перцепції та самоперцепції), праксеологічного (сформованість тактильно-диференційованих артикуляційних навичок та їх застосування; володіння різними виконавськими засобами відповідно до стильових особливостей інтерпретації поліфонії) та діалогічного (осягнення комунікативного концепту поліфонічної музики різних стилів як основи драматургії твору; художньо-діалогові інтенції в інтерпретації художніх образів музичного твору (виконавський і викладацький аспекти) компонентів.

3. Обґрунтовано методологічні засади та розроблено методику формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом. Аргументовано, що стильовий підхід є генералізованим, який забезпечує взаємозв'язок із компетентнісним і герменевтичним підходами. Обґрунтовано доцільність застосування таких педагогічних принципів: поєднання інтелектуального й діяльнісного, технологічного й розумового в їх спрямуванні на виконання поліфонічних творів; цілеспрямоване розширення поліфонічного репертуару в стильовій проекції; врахування культурної належності поліфонічного твору в опрацюванні поліфонічно-виконавських умінь; орієнтація на комунікативно-ментальну функцію поліфонії в процесі осмислення й опанування поліфонічної фактури музичних творів різних стилів; орієнтація на смисловий контекст поліфонії в цілісній драматургії твору; вдосконалення виконавської інтерпретації на основі герменевтичного аналізу. Визначено, що наскрізним є принцип врахування генералізованої ролі стильові підходу на різних етапах формування поліфонічно-виконавських умінь.

Доведено, що основу методики складають такі педагогічні умови й методи: перша умова – стимулювання осмисленого ставлення до поліфонії як до художнього методу в стильовій проекції (методи: пізнавально-пошукові, наочно-текстологічні, аналітично-смислові); друга умова – активізація стильової диференціації під час сприйняття й виконання поліфонії (методи: мисленнєво-операційні, перцептивно-аналітичні, виконавсько-технологічні); третя умова – цілеспрямоване поєднання поліфонічно-технологічного та художньо-стильового аспектів у роботі над фортепіанними творами різних жанрів і стилів (методи:

виконавсько-технологічні, крос-модальні, синтезуючі); четверта умова – екстраполяція поліфонічно-технологічного конструкту в полілогово-творчий і поліхудожній діалоговий контексти (методи: компаративістський і компаративістсько-виконавський аналіз, персоналізації, художньо-комунікативні).

4. Визначено критерії та показники оцінювання поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, що враховують стильову змістову лінію поліфонічного репертуару: когнітивно-мисленнєвий критерій (міра здатності до самостійного накопичення знань зі стильових особливостей поліфонії; ступінь прояву музично-мисленнєвої стилевідповідної дієвості поліфонічного тезаурусу); музично-перцептивний критерій (ступінь прояву розвиненості поліфонічно-стильового слуху, перцепції та самоперцепції; міра виявлення здатності до перцептивного цілісного образно-стильового узагальнення-оцінки музичного образу в контексті його поліфонічного розкриття); технічно-виконавський критерій (міра здатності майстерно оволодіти виконавськими засобами аутентичної інтерпретації добарокової та барокової поліфонії (орнаментика, артикуляція, фразування, темпоритм, динаміка гучності, педалізація); ступінь прояву стилевідповідного виконання поліфонічної музики XVIII–XXI століть); інтерпретаційно-комунікативний критерій (міра вияву у виконавській інтерпретації осмисленості різностильової поліфонічної тканини як комунікативного (діалогічного) процесу; міра здатності до діалогового (полілогового) музично-педагогічного спілкування в школі в процесі створення виконавської інтерпретації поліфонічного твору на основі стильового підходу). Відповідно до розробленого критеріального апарату встановлено три рівні поліфонічно-виконавських умінь: високий «продуктивний», середній «усвідомлений», низький «пасивний».

5. Експериментально перевірено ефективність методики формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом. Доведено ефективність поетапного запровадження складників методики: пізнавально-корегувальний етап (стимулювання осмисленого ставлення до поліфонії як до художнього методу в стильовій проекції); рефлексивно-перцептивний етап (активізація стильової диференціації під час сприйняття й виконання поліфонії); виконавсько-продуктивний етап (цілеспрямоване поєднання поліфонічно-технологічного та художньо-стильового аспектів у роботі над фортепіанними творами різних жанрів і стилів); комунікативно-контекстний (екстраполяція поліфонічно-технологічного конструкту в полілогово-творчий і поліхудожній діалоговий контексти). Виявлено значну позитивну динаміку в кількісних показниках експериментальної групи: в показниках високого рівня підвищення з 5,26 % до 21,05 %, у показниках середнього рівня – з 36,84 % до 71,05 %, у показниках низького рівня – зниження з 57,9 % до 7,9 %.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів розглянутої проблеми. Подальшим напрямом наукової роботи може бути обрана розробка методики опанування поліфонічної музики за стильовим підходом з урахуванням специфіки гри на різних клавішних інструментах, диригентської підготовки з урахуванням хорового репертуару. Стильовий підхід може бути опрацьований для формування інших видів музично-виконавських умінь.

**Основні наукові результати дослідження висвітлено в таких працях автора
Статті в наукових фахових виданнях України**

1. Хань, Ле (2018). Наукові підходи та педагогічні принципи формування виконавсько-поліфонічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Серія: Педагогіка*, 5 (124), 20–22.
2. Хань, Ле (2018). Сутність та структура поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 24, 2, 170–176.
3. Хань, Ле (2018). Педагогічні умови формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9 (83), 336–347.
4. Хань, Ле (2018). Експериментальне впровадження методики формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на основі стильового підходу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 10 (84), 237–251.
5. Хань, Ле (2018). Педагогічний потенціал поліфонії у формуванні діалогічного мислення майбутніх учителів музичного мистецтва. *Humanitarium*, 2, 43, 140–147.

Стаття у науковому зарубіжному виданні

6. Han, Le, (2019). About the content of «Polyphony» discipline in the special training of future teachers of music art. *The scientific heritage*, 31, 2, 51–56.

Праці апробаційного характеру

7. Хань, Ле (2017). Поліфонічно-виконавські уміння студента-піаніста в контексті педагогічних завдань мистецької освіти. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії: матеріали XXXV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, 110–112. Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/uk/art/3646>.
8. Хань, Ле (2017). Багатоаспектність застосування поліфонії у мистецькій освіті. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного конгресу*, 326.
9. Хань, Ле (2017). Дидактический потенциал творчества И. С. Баха в развитии полифонического мышления будущих учителей музыки. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матеріали II Міжнародної конференції молодих учених та студентів*, 2, 79–81.
10. Хань, Ле (2018). Стильова диференціація як методичний ресурс формування поліфонічних умінь студентів-піаністів. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матеріали II Міжнародної конференції молодих учених та студентів*, 1, 119–121.

АНОТАЦІЇ

Хань Ле. Формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2019.

Дисертація є комплексним дослідженням проблеми формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за

стильовим підходом. Розглянуто педагогічний потенціал феномену поліфонії в аспекті міждисциплінарності та в проекції на фахову підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва. Розкрито сутність та структуру поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом. Обґрунтовано методологію стильового підходу та розроблено методику формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за його застосуванням. Визначено критерії та показники оцінювання поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом у процесі фортепіанного виконавства. Експериментально перевірено ефективність методики формування поліфонічно-виконавських умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за стильовим підходом у процесі навчання гри на фортепіано.

Ключові слова: методика, формування, поліфонічно-виконавські уміння, майбутні учителі музичного мистецтва, стильовий підхід, навчання гри на фортепіано, педагогічний потенціал поліфонії, стильова проекція розвитку поліфонії.

Хань Ле. Формирование полифонически-исполнительских умений будущих учителей музыкального искусства по стилевому подходу. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренко. – Сумы, 2019.

Диссертация является комплексным исследованием проблемы формирования полифонически-исполнительских умений будущих учителей музыкального искусства по стилевому подходу. Рассмотрен педагогический потенциал феномена полифонии в аспекте междисциплинарности и в проекции на профессиональную подготовку будущих учителей музыкального искусства. Раскрыты сущность и структура полифонически-исполнительских умений будущих учителей музыкального искусства по стилевому подходу. Обоснована методология стилевого подхода и разработана методика формирования полифонически-исполнительских умений будущих учителей музыкального искусства по его применению. Определены критерии и показатели оценки полифонически-исполнительских умений будущих учителей музыкального искусства по стилевому подходу. Экспериментально проверена эффективность методики формирования полифонически-исполнительских умений будущих учителей музыкального искусства по стилевому подходу в процессе обучения игре на фортепиано.

Ключевые слова: методика, формирование, полифонически-исполнительские умения, будущие учителя музыкального искусства, стилиевой подход, обучение игры на фортепиано, педагогический потенциал полифонии, стилевая проекция развития полифонии.

Han Le. Formation of polyphonic-performing skills of future musical art teachers according to the style approach. – On the rights of manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.02 – theory and methods of musical education. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2019.

The thesis is a comprehensive study of the problem of formation of polyphonic-performing skills of future musical art teachers according to the style approach. It is noted that pedagogical potential of the polyphony phenomenon in professional training of future musical art teachers is conditioned by its interdisciplinarity and is interpreted as an artistic-didactic resource aimed at stimulating polyphony of awareness, perception and reproduction of artistic culture of the world; facilitating formation of ideas about dialogue of cultures (polycultural aspect of polyphony), dialogue of meanings (hermeneutic aspect of polyphony), understanding of the polylogical context of polyphonic works (performing-interpretative aspect), methodological skills for taking into account the thoughts and ideas of students during discussion of the artistic images of the works, that creates a peculiar construction of the “polyphony” of the artistic worldview (“dialogic” strategy of the pedagogical educational process). The pedagogical potential of the polyphony phenomenon in the aspect of interdisciplinarity and in the projection of professional training of future musical art teachers is considered.

The essence and structure of polyphonic-performing skills of future musical art teachers, which are used for performing polyphonic works and need qualitatively developed polyphonic hearing, formed musical competence based on knowledge of theory and history of music, special technical-performing skills of playing musical instruments, that can reproduce a polyphonic texture, are revealed.

Methodological foundations are substantiated and the methodology of forming polyphonic-performing skills of future musical art teachers according to the style approach is developed. It is proved that the style approach is generalized, which provides interrelation with competence and hermeneutic approaches.

The criteria and indicators of evaluation of polyphonic-performing skills of future musical art teachers, taking into account the style content line of the polyphonic repertoire, are determined, namely: cognitive-thinking, musical-perceptive, technical-performing, interpretative-communicative criteria, measure of ability for dialogical communication. According to the developed criteria apparatus, three levels of polyphonic-performing skills have been established: high “productive”, medium “conscious”, low “passive”.

The effectiveness of the methodology of forming polyphonic-performing skills of future musical art teachers according to the style approach has been experimentally tested. The effectiveness of the phased introduction of the components of the methodology is proved: cognitive-corrective, reflexive-perceptive, performing-productive, communicative-contextual stages.

Key words: methodology, formation, polyphonic-performing skills, future musical art teachers, style approach, learning to play piano, pedagogical potential of polyphony, style projection of polyphony development.

Підписано до друку 09.08.2019 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.